

Verplichte leesstof

Bespreking van:
Con Coughlin, *Saddam*.
Biografie van een dictator
(Het Spectrum/Manteau: Utrecht 2002), 360 blz., prijs € 22,50.

*'Saddam is heus geen lieverdje',
'Saddam is een idioot', 'We weten wel
dat Saddam de mensenrechten
schendt....*

De meeste vredesdemonstranten van 15 februari j.l. in de westerse hoofdsteden waren vlot bereid met dit soort nuances hun anti-oorlogsovertuiging wat bij te kleuren. Niemand droeg portretten van de dictator mee in de stoet (wel van Bush als Dracula of vampier). Integendeel, we zijn hem allemaal liever kwijt dan rijk, maar dan graag zonder oorlog, omdat oorlog onschuldige burgers treft.

Nog tijdens het gedenkwaardige weekend waarin wereldwijd zo'n zes miljoen mensen meeliepen in vredesoptochten, klonk vanuit Bagdad uit Saddams mond de boodschap van vreugde en dankbaarheid voor zoveel steun voor zijn weerloze landje tegen de brute agressor Amerika.

Zou het verschil hebben uitgemaakt, wanneer de deelnemers aan de demonstratie het boek van Con Coughlin hadden bestudeerd? Voor iemand die dit boek heeft gelezen, klinken de nuanceringsen zoals hierboven aangehaald namelijk ongeveer als de opmerking:

'We weten heus wel dat Hitler het soms zo nauw niet nam met de rechten van zijn joodse medeburgers'.

Met andere woorden: als een naïef understatement, vanuit een fatale onderschatting van een dictator.

Con Coughlin, adjunct-hoofdredacteur van *The Sunday Telegraph*, en verslaggever in vele oorlogen van Beiroet tot Bosnië, verdiepte zich drie jaar lang in het leven van Saddam Hoessein. Het zoeken naar kroongetuijgen was voor hem even moeilijk als dat is voor een officier van justitie die materiaal verzamelt tegen een berucht crimineel. Niemand wil praten, getuigen zitten ondergedoken of zijn al vermoord. Degenen die Coughlin wel te spreken kreeg, bleven om begrijpelijke redenen anoniem.

Zijn boek is een echte journalistieke biografie geworden: vlot geschreven, geen grote speculaties maar feiten op een rijtje, een goed lopend verhaal, zonder het keurslijf van een strakke vraagstelling, maar wel op basis van een grote hoeveelheid geschreven en mondelinge bronnen.

Coughlin begint met Saddams opmerkelijke gedrag tijdens de aanslagen van 11 september 2001: deze kondigde enkele dagen voor die fatale datum de staat van paraatheid af en trok zich terug in zijn geboortestreek, alsof hij wist wat er ging gebeuren. Enkele maanden eerder had zijn geheime dienst Mohammed Atta ontvangen, leider der aanslagplegers.

Al in het verleden had Saddam banden onderhouden met terroristen als Abu Nidal en Carlos 'De Jakhals'. Het bewijs van een directe band nu tussen Saddam en Bin Laden viel niet te leveren, maar de aanwijzingen bleven sterk.

Een geplande, niet-uitgevoerde aanslag met een 'dirty bomb', waarbij 11 september kinderspel zou zijn,

voedde de Amerikaanse paranoia dat Al-Qa'ida op zoek was naar massavernietigingswapens, en die angst werd versterkt toen uitkwam hoezeer Irak betrokken was bij de eerste, mislukte aanslag op het WTC in 1993. In Irak werd Bin Laden tot man van het jaar 2001 uitgeroepen. Saddam gaf geld aan families van Palestijnse zelfmoordterroristen. Allemaal aanwijzingen!

Bush raakte overtuigd van Saddams medeplichtigheid; hij had direct na 11 september al de oorlog verklaard aan elk land dat terroristen onderdak bood of bewapende. Er was geen bewijs, maar alles in de persoon Saddam wees op de mogelijkheid.

De feiten op een rijtje

Saddam heeft heel veel met zijn idolen Hitler en Stalin gemeen, om te beginnen een harde jeugd. Hij werd in 1937 geboren in een modderhut in het dorp Al-Ouja (waar ooit Saladin, de schrik der kruisvaarders, vandaan was gekomen). Het was nabij de stad Tikrit (of Takrit) waaruit Saddam later zijn handlangers vandaan haalde.

Zijn schimmige vader heeft hij nooit gekend, zijn moeder was een sloerie die de jongen verwaarloosde. Saddam kwam terecht bij een oom Khairallah Toelfa, een nazi-sympathisant, die in 1941 voor een paar jaar in een Britse cel werd opgesloten wegens staatsondermijnende activiteiten. Saddam keerde tijdelijk bij zijn moeder terug, en bij zijn nieuwe stiefvader die hem beurtelings met een stok afranselde en eropuit stuurde om kippen te stelen in plaats van

naar school te gaan. De jonge Saddam leerde klappen te ontwijken en zich met een ijzeren staaf te verdedigen. Vanaf zijn tiende liep hij met een pistool op zak. Zijn oom haalde hem over alsnog de school te volgen, waarna hij naar de middelbare school kon in Bagdad (1955).

Het barstte van de spanning en de Arabische politieke activiteit: tegen het westen, voor Nasser, tegen het Pact van Bagdad. Oom Kairallah was aanhanger van de Baath-partij, een beweging overgewaaid uit Syrië. Hij schreef het pamflet *Drie die God niet geschapen had moeten hebben: Perzen, joden en vliegen*, een zwakke poging tot imitatie van *Mein Kampf*, dat grote indruk op Saddam gemaakt had.

Saddam vormde zijn eigen straatbenade, gemodelleerd naar de Hitlerjeugd. Al voor zijn twintigste pleegde hij zijn eerste moord, op een neef die zijn stiefvader zou hebben beledigd. In 1958 was Saddam als schutter betrokken bij een mislukte moord-aanslag op de Iraakse president Kassem. Hij vluchtte het land uit, verbleef enkele jaren in Damascus, waar hij kennismaakte met Michel Afleq, de stichter van de Baath, en in Caïro waar hij onder de indruk kwam van de charismatische Nasser. Een intrigerende vraag is of de jonge Saddam destijds misschien ook door de CIA als spion is ingezet. Daar zijn aanwijzingen voor. Dit zou een parallel opleveren met Stalins geheime lidmaatschap van de tsaristische geheime politie. Net als Stalin, liet ook Saddam later iedereen uitmoorden die iets over het compromitterende feit had kunnen vertellen. In Caïro bestudeerde hij de werken van Josef Stalin, wiens diepgaande filosofische gedachten hij opzoog, zoals deze: *'Als er iemand is, is er een probleem; als er niemand is, zijn er ook geen problemen.'*

In 1963 keerde Saddam terug naar Bagdad, waar zojuist een uiterst bloedige staatsgreep had plaatsgevonden. De Baath-partij groeide, hoewel er in 1968, toen de partij de macht veroverde, nog slechts 5000 leden waren. Saddam stichtte het geheime veiligheidsapparaat van de partij, naar het model van de nazi-bruinhemden. Op verdenking van coup-

poging tegen het bewind-Aref werd hij opnieuw opgesloten, maar in 1966 wist hij te ontsnappen. In juli 1968 kwam de Baath aan de macht. Saddams mentor, Ahmad Hassan al-Bakr, werd staatshoofd en deze benoemde velen uit zijn eigen Tikriti-stam op hoge posten. Saddam, de straatrover, moordenaar, staats-greppleger, gevangenisboef, werd gepromoveerd tot plaatsvervangend voorzitter van de RCR, het belangrijkste bestuursorgaan.

Het bewind van de Baath

Al-Bakr en Saddam maakten van de Baath zo ongeveer een familiebedrijf. Vrienden uit de knokploegen en martelkammers schoten omhoog in rang en macht. Oudere Baath-leden die serieus geloofden in de ideologie van gelijkheid, werden eruit gezet of geëlimineerd.

Als publiciteitsstunt liet het nieuwe regime in januari 1969 veertien joden in Bagdad opgehangen, te midden van een carnavaleske sfeer. De lijken bleven wekenlang hangen. Het markeerde het staliniseringsproces dat plaatsgreep, en dat was af te lezen aan de eenpartijstaat met discipline, hiërarchie en geheimhouding, het uitvinden van binnen- en buitenlandse vijanden, het willekeurig uitvaardigen van ge- en verboden, het gemoobiliseerd houden van het leger, de alomtegenwoordigheid van de geheime politie en een schetterende, nooit aflatende propaganda. En niet te vergeten de showprocessen, waarbij Al-Bakr de massa liet schreeuwen om het hoofd van de 'vijanden van de staat'.

Voordat de arme drommels publiekelijk werden opgehangen, moesten ze nog eenmaal in het openbaar hun 'misdaad' bekennen.

Honderden, zo niet duizenden kwamen om in die eerste jaren van Baath-bewind: zionisten, communisten, Koerden, sjieten, aan de lopende band 'ontdekte' Saddams veiligheidsdienst nieuwe complotten. Elke eliminatie deed zijn ster rijzen. Irak werd omgevormd tot een totalitaire staat. Saddam kon naar hartenlust zijn persoonlijke sadistische gevoelens botvieren door bijvoorbeeld een voormalig premier te dwingen in de gevangenis een kruiwagen van cel naar cel te rijden en de inhoud van de toilettemmers van de gevangenen op te halen.

Met de macht kwam de weelde. Saddam stak zich in de duurste kleding en kocht elk jaar drie, vier luxe auto's in Koeweit. Dé grote stunt was de nationalisatie van de olie-industrie, aan de vooravond van de oliecrisis van 1973. Die eer kwam Saddam toe, die onder goedkeurend oog van Amerika, zijn volk van de oliedollars scholen, hospitalen, televisies en koelkasten schonk. Baby's werden naar hem vernoemd, Saddam en zijn jonge gezin waren constant op tv. Zelfs met de sjah van Iran sloot hij een verdrag, tot ontsteltenis van de Koerden, die daardoor massaal konden worden afgeslacht: ze konden immers geen kant meer op.

Ook het leger, onder leiding van Saddams neef Adnan, kreeg bakken met geld om te besteden. Wapenhandelaren uit Frankrijk, de Sovjet-Unie en andere landen stonden in de rij om de vette orders in de wacht te slepen. Irak betaalde immers prompt.

Saddam toonde speciaal belangstelling voor biologische wapens. Hij was gefascineerd dat een enkel buisje antirax, toegevoegd aan het drinkwaterreservoir van een stad, voldoende was om een epidemie te veroorzaken. Ook gifgas stond hoog op het verlanglijstje, volgens Adnan een echte 'machtsmultiplier'. Toen de Amerikanen niet meteen bereid waren een complete fabriek voor gifgas te bouwen, gingen de Irakezen shoppen langs diverse Europese landen, teneinde onder het mom van kunstmestfabricage de eerste gifgasfabrieken te bouwen. In Oost-Duitsland onthulden de Irakezen hun bedoelingen:

'Julie Duitsers hebben veel ervaring in het vermoorden van joden met gas ... wij zijn hierin ook geïnteresseerd... hoe kan deze kennis gebruikt worden om Israël te vernietigen?'

Maar van alle non-conventionele wapens ging Saddams hart het meest uit naar nucleaire wapens. Een atoombom zou goed zijn tegenover Israël, maar ook tegen Iran. Uiteindelijk werd Saddam persoonlijk in 1975 als een vorst ontvangen door niemand minder dan Jacques Chirac, destijds premier van Frankrijk. De twee hadden al goede zaken gedaan met de Mirage-F1. Chirac leidde Saddam rond door een snelleweek-reactor in de Provence. Terwijl de rest